

Centraal Planbureau
Planbureau voor de Leefomgeving

Effecten op
economie
en milieu

Hoofdstuk 6
Analyse programma
CDA

Keuzes in Kaart
2013-2017

*Een analyse van tien
verkiezingsprogramma's*

6 CDA

6.1 Overheidsbegroting

Het beleidspakket van het CDA verbetert het EMU-saldo in 2017 met 13¾ mld euro ten opzichte van het basispad. Dit is de ex-ante verbetering, dat wil zeggen ongerekend de macro-economische doorwerking. Deze verbetering van het begrotingssaldo komt uitsluitend door lagere uitgaven en wordt beperkt door een netto lastenverlichting. Het CDA start in 2013 met tekortreducerende maatregelen ten opzichte van het basispad.

In 2017 buigt het CDA per saldo 15¼ mld euro om op de **overheidsuitgaven** ten opzichte van het basispad. Netto wordt het meest omgebogen in de sociale zekerheid en de zorg. De overheidsuitgaven krimpen na verwerking van het beleidspakket met ¼% per jaar.

Op de **arbeidsvoorwaarden collectieve sector** wordt ten opzichte van het basispad door het CDA per saldo niet omgebogen. Het CDA buigt 1¾ mld euro om op **openbaar bestuur**, waarvan ½ mld euro op het ambtenarenapparaat van het Rijk (exclusief veiligheid en defensie en inclusief overig openbaar bestuur, zoals UWV) en 1¼ mld euro op lokaal bestuur, wat tot vermindering van het ambtenarenapparaat van de lokale overheid zal leiden. Dit is de maximale bezuiniging die door het CPB voor de komende kabinetsperiode voor mogelijk wordt gehouden op openbaar bestuur (inclusief ombuigingen op het ambtenarenapparaat in andere functies 2 mld euro in 2017 en 2½ mld euro structureel). Het CPB tekent aan dat deze besparingen alleen onder strikte voorwaarden ten aanzien van politieke en ambtelijke sturing haalbaar zijn en zullen leiden tot minder dienstverlening.

Het CDA wil per saldo ½ mld euro minder uitgeven aan **veiligheid**. Met name door te besparen op de apparaatskosten (¼ mld euro). De **defensie-uitgaven** blijven ten opzichte van het basispad onveranderd. Op **bereikbaarheid** buigt het CDA ¾ mld euro om door te besparen op het Infrastructuurfonds.

In het natuurbeleid voert het CDA een kleine herschikking en bezuinigingen door die maken dat op **milieu** per saldo in 2017 evenveel wordt uitgegeven als in het basispad.

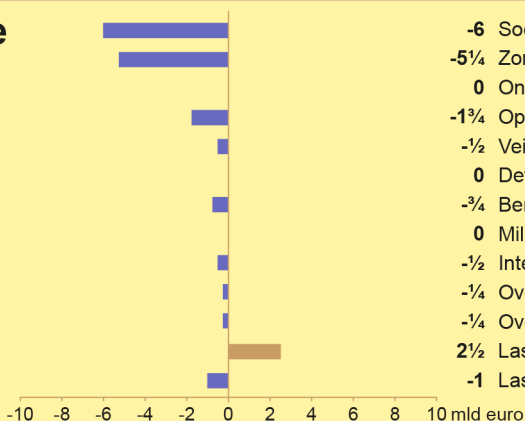
Op **onderwijs** blijven de uitgaven per saldo nagenoeg onveranderd. Het CDA wil vooral prestatieprikkels invoeren (¼ mld euro). De grootste intensiveringen betreffen de inzet op fundamenteel onderzoek (¼ mld euro), en middelen voor huiswerkbegeleiding, zomerscholen en bijlessen (¼ mld euro).

In de **zorg** buigt het CDA per saldo 5¼ mld euro om ten opzichte van het basispad. Zie paragraaf 6.8.

Het CDA geeft in 2017 per saldo 6 mld euro minder uit aan **sociale zekerheid**. De grootste ombuiging betreft de AOW-leeftijd (1¼ mld euro).

Budgettaire effecten in 2017

- is positief effect op EMU-saldo

- 6 Sociale zekerheid
- 5 1/4 Zorg
- 0 Onderwijs
- 1 1/4 Openbaar bestuur
- 1/2 Veiligheid
- 0 Defensie
- 3/4 Bereikbaarheid
- 0 Milieu
- 1/2 Internationale samenwerking
- 1/4 Overdrachten aan bedrijven
- 1/4 Overige uitgaven
- 2 1/2 Lasten huishoudens
- 1 Lasten bedrijven

Financieel

Verbetering houdbaarheid
(2017, % bbp)
●●●● 3,4

Verbetering EMU-saldo
(2017, % bbp)
● 1,1

Koopkracht huishoudens
(gecumuleerd, 2017, %)
●●●● -3 1/4

Saldo lopende rekening
(2017, % bbp)
● 1,0

Werk

Structurele werkgelegenheid
(2040, %-punt)
●●● 2 1/4

Werkloosheid
(2017, % van de beroepsbevolking)
● 1,2

Onderwijs en innovatie

Bbp-effect onderwijs
(structureel, %)
● 0,7

Innovatie
(verwacht effect)
Categorieën: - 0 + ? 0

Energie en klimaat

Reductie broeikasgassen
(2020, Mton CO₂)
● x10 7

Aandeel hernieuwbare energie
(2020, %-punt)
●● 2

Natuur

Biodiversiteit
(2020, %-punt)
● x5 -5 à 0

Verkeer

Files op snelwegen
(2020, %)
● x10 7

Autogebruik
(2020, %)
● x10 2

OV-gebruik
(2020, %)
● x10 -2

Zorg

Eigen betaling per verzekerde
(2013, euro)
●●●● x10 40

Meer (+) of minder (-) marktwerking in de curatieve zorg
Categorieën: -- 0 +++ +/-

Wonen

Woningmarkt - welvaartswinst
(structureel, % bbp)
● -0,1

Prijsverandering koopwoningen
(2017, %)
●● -2

Verandering netto huur
(2017, %)
●● 2

De partij wil dat deze in 2015 naar 66 jaar gaat, in 2017 naar 66,5 jaar en in 2020 naar 67 jaar. In het basispad is dat 66 jaar in 2019 en 67 jaar in 2023. Daarnaast wordt omgebogen door de maximale WW-duur te verlagen naar één jaar (1 mld euro).

Aan **overdrachten aan bedrijven** wordt in 2017 per saldo ¼ mld euro minder besteed door een algemene taakstelling op subsidies. Het CDA buigt ½ mld euro om op **internationale samenwerking** door het budget voor ontwikkelingssamenwerking te korten. Op de **overige uitgaven** buigt het CDA netto een ¼ mld euro om, met name door een verhoging van griffierechten.

Tabel 6.1 Uitgavenontwikkeling van beleidspakket CDA t.o.v. basispad, 2013-2017

	Basispad	Netto intensiveringen	Basispad inclusief beleidspakket	Basispad	Basispad inclusief beleidspakket
	mld euro			% per jaar	
Arbeidsvoorwaarden		0			
Openbaar bestuur	-3¼	-1¾	-5	-1	-1½
Veiligheid	-½	-½	-¾	-¾	-1½
Defensie	-¼	0	-½	-1	-1¼
Bereikbaarheid	-1	-¾	-1¾	-2	-3¼
Milieu		0			
Onderwijs	¾	0	1	½	½
Zorg	11	-5¼	5¾	3¼	1¾
Sociale zekerheid	5	-6	-1	1¼	-¼
Overdrachten aan bedrijven	-1½	-¼	-2	-3¼	-4
Internationale samenwerking	1¼	-½	¾	1¾	1¼
Overig		-¼			
Totaal EMU-relevante uitgaven	11½	-15¼	-3¾	¾	-¼

Het beleidspakket van het CDA vermindert de werkgelegenheid in de sector overheid in 2017 met 30.000 arbeidsjaren ten opzichte van het basispad. De daling van de werkgelegenheid in de sector overheid komt uit op 1½% per jaar, tegen ¾% per jaar in het basispad.

Tabel 6.2 Werkgelegenheidseffecten beleidspakket CDA t.o.v. basispad, 2013-2017

	Uitgangspositie	Basispad	Effect beleidspakket	Basispad inclusief beleidspakket	Basispad	Basispad inclusief beleidspakket
	2012	2013-2017	2013-2017	2013-2017	2013-2017	2013-2017
	duizenden arbeidsjaren				% per jaar	
Sector overheid	1048	-42	-30	-72	-¾	-1½
Zorg	967	142	-50	92	2¾	1¾
Overheid en zorg	2015	101	-80	21	1	¼

In de zorg daalt de werkgelegenheid met 50.000 arbeidsjaren ten opzichte van het basispad. De werkgelegenheid in de zorg stijgt daarmee met 1¾% per jaar, tegen 2¾% per jaar in het basispad.

Het CDA verlicht de lasten in 2017 per saldo met 1¾ mld euro ten opzichte van het basispad. Voor gezinnen worden de lasten met 2½ mld euro verlicht; voor bedrijven met 1 mld euro verzwaaard.

In de **belastingen op milieu** voert het CDA een lastenverzwaring door van ¾ mld euro. Met name door de motorrijtuigenbelasting te verhogen (½ mld euro).

De **lasten op inkomen en arbeid** worden netto met 3¾ mld euro teruggebracht, met name door de invoering van een vlaktaks. De **lasten op vermogen en winst** gaan per saldo met ¼ mld euro omhoog. Woningcorporaties gaan een deel van de huurtoeslag voor hun rekening nemen, waarbij de verhuurdersheffing wordt afgeschaft (¾ mld euro). De lastenverlichting betreft met name een tariefsverlaging in box 2 (¼ mld euro) en verlenging van de eerste schijf van de vennootschapsbelasting (¼ mld euro).

Het CDA verhoogt per saldo de **overige belastingen** met 1¼ mld euro, met name door de tabaksaccijns te verhogen (½ mld euro).

Tabel 6.3 Belasting- en sociale premiemaatregelen van beleidspakket CDA t.o.v. basispad, 2013-2017

	Basispad	Netto lastenverzwaring	Basispad inclusief beleids- pakket
	mld euro		
Milieu	1½	¾	2
Inkomen en arbeid	8¾	-3¾	4¼
Vermogen en winst	1½	¼	1¾
Overig	3½	1¼	4¾
Totaal EMU-relevante lasten	14½	-1¾	13
w.v. gezinnen	8¾	-2½	6¼
bedrijven	5¾	1	6½
buitenland	0	0	0

6.2 Macro-economische effecten

Het pakket van het CDA vermindert de EMU-relevante uitgaven met 15¼ mld euro in 2017. De jaarlijkse groei van de overheidsbestedingen komt daardoor gemiddeld 0,9% lager uit dan in het basispad. Het CDA verlaagt de EMU-relevante lasten met 1¾ mld euro. De partij verlaagt de ex-ante opbrengsten uit de inkomstenbelasting met bijna 5 mld euro, vooral vanwege de invoering van een vlaktaks. De overige belastingen komen hoger uit, vooral door de verhoging van een aantal consumptiebelastingen met 2 mld euro.

De invoering van de vlaktaks heeft een drukkend effect op de replacement rate (verhouding tussen beschikbaar inkomen van uitkeringsgerechtigden en werknemers). Dit heeft een drukkend effect op de contractlonen en dat verlaagt de productiekosten. Daarnaast komen de lonen minder hoog uit door de oplopende werkloosheid. De reële lonen dalen en daardoor komt de consumptie van huishoudens lager uit dan in het basispad. Daartegenover staat dat de concurrentiepositie verbetert en de uitvoer toeneemt. Per saldo neemt de gemiddelde bbp-groei 0,1%-punt af door het pakket.

Tabel 6.4 Macro-economische effecten beleidspakket CDA, 2013-2017

	Basis	Effect pakket	Basispad incl. beleidspakket
	% per jaar		
Volume bestedingen en productie			
Bruto binnenlands product	1½	-0,1	1¼
Consumptie huishoudens	¼	-0,3	0
Overheidsbestedingen	½	-0,9	-¼
Investerings bedrijven	3¼	-0,2	3
Uitvoer goederen en diensten	4	0,2	4¼
Lonen en prijzen			
Contractloon marktsector	2¼	-1,1	1
Consumptieprijis	2	-0,2	2
Reële arbeidskosten marktsector	1¾	-0,5	1¼
Arbeidsmarkt			
Werkgelegenheid (arbeidsjaren)	¼	-0,2	0
w.v. marktsector	-¼	0,1	-¼
effect op niveau 2017 in %-punten			
Werkloze beroepsbevolking	5¼	1,2	6½
Arbeidsinkomensquote marktsector	80¾	-1,7	79
Saldo lopende rekening (%bbp)	9¼	1,0	10¼

Door het pakket neemt het arbeidsaanbod tot 2017 met 20.000 personen toe. Daarbij neemt de deeltijdfactor met 0,3%-punt af, vooral door de introductie van een vlaktaks. Dat verhoogt het arbeidsaanbod in uren. De werkgelegenheid bij de overheid en in de zorg vermindert tot 2017 met in totaal 80.000 arbeidsjaren. Dit heeft op korte termijn een opwaarts effect op de werkloosheid. In de marktsector stijgt de werkgelegenheid ten opzichte van het basispad door de lagere reële arbeidskosten. Per saldo neemt de werkloosheid met 1,2%-punt toe tot 2017. De arbeidsinkomensquote daalt 1,7%-punt door de lagere lonen. Tot slot neemt het saldo van de lopende rekening als percentage bbp verder toe door met name een toename van de uitvoer als gevolg van de verbeterde concurrentiepositie en in mindere mate door verminderde invoer.

6.3 Overheidstekort en overheidsschuld

Het EMU-saldo verbetert in 2017 minder dan de initiële impuls van 13¾ mld euro of 2,1% bbp. Dat is het gevolg van de doorwerking op de economie; de werkgelegenheid komt lager uit en de werkloosheid hoger. Bepaalde maatregelen zoals vermindering van het aantal ambtenaren gaan met behoorlijk negatieve (tijdelijke) inverdieneffecten gepaard. Verder leiden de lagere huizenprijis en de hogere huren door woningmarktmaatregelen via economische doorwerking tot verminderde inkomsten van de overheid in 2017. Het EMU-saldo komt in 2017 uit op -1,5% bbp. Ondanks de verbetering van het EMU-saldo wordt de schuldquote hoger. Dit komt door het noemereffect: het nominale bbp waarin de schuldquote wordt uitgedrukt is lager door het pakket.

Tabel 6.5 Overheidstekort en overheidsschuld beleidspakket CDA, 2013-2017

	2013	2014	2015	2016	2017
EMU-saldo (% bbp, basispad)	-2,9	-3,1	-2,7	-2,8	-2,6
Ex-ante effect pakket	0,5	0,7	0,9	1,4	2,1
Inverdieneffecten van het pakket	-0,3	-0,5	-0,8	-0,9	-1,0
EMU-saldo inclusief effect pakket (% bbp)	-2,7	-2,9	-2,6	-2,2	-1,5
EMU-schuld (% bbp, basispad)	72,9	73,5	73,9	74,3	74,1
Effect pakket	-0,1	0,3	0,9	1,0	0,5
EMU-schuld inclusief effect pakket (% bbp)	72,8	73,8	74,8	75,2	74,6

6.4 Koopkrachteffecten

De volgende maatregelen zijn gunstig voor de koopkracht:

- invoeren van een vlaktaks met topheffing in combinatie met afbouw algemene heffingskorting en sterkere afbouw arbeidskorting (afhankelijk van inkomensniveau en aftrekposten)
- gedeeltelijk terugdraaien van het belaste van de reiskostenvergoeding
- verlagen van de nominale Zvw-premie
- verhogen van de kinderopvangtoeslag voor midden- en hoge inkomens

De volgende maatregelen zijn nadelig voor de koopkracht:

- invoeren van een vlaktaks met topheffing in combinatie met afbouw algemene heffingskorting en sterkere afbouw arbeidskorting (afhankelijk van inkomensniveau en aftrekposten)
- koppelen van de uitkeringen (exclusief AOW) aan nullijn collectieve sector gedurende twee jaar
- tweejarige nullijn zorg
- correctie van het toetsingsinkomen bij toeslagen voor hypotheekrenteaf trek en het eigenwoningforfait
- verlagen zorgtoeslag
- afbouwen van de koopkrachtaanvulling AOW'ers (MKOB) voor hoge inkomens
- verlagen en gelijkschakelen compensatie eigen risico voor chronisch zieken en gehandicapten (CER) met Wtcg.

Het programma van het CDA heeft negatieve gevolgen voor de reële loonontwikkeling. De contractloonstijging bij zowel de overheid als de zorg daalt, omdat de nullijn nog niet in zijn geheel wordt ingelopen voor 2017. Belastingverhogingen leiden tot hogere prijzen van bepaalde goederen en diensten. Dat betreft de verhoging van de motorrijtuigenbelasting, de verhoging van accijnzen op alcohol en tabak en de verhoging van de assurantiebelaasting. De economische verslechtering drukt zowel de lonen als de prijzen. De reële loonontwikkeling in de marktsector ligt in het CDA-programma 1,0% per jaar lager dan in het basispad.

De koopkrachteffecten van de invoering van een vlaktaks met een topheffing zijn afhankelijk van de persoonlijke situatie. Per saldo zijn de effecten op de mediane koopkracht positief. Voor de laagste inkomens is er nauwelijks effect op de koopkracht omdat het vlaktakstarief vrijwel gelijk is aan het tarief in de eerste schijf (36,5%). Voor een huishouden met beperkte aftrekposten met een midden- tot hoger inkomen zijn de koopkrachteffecten positief. Echter, wanneer bijvoorbeeld de hypotheekrenteaf trek groot is, wordt het effect negatief, omdat alleen nog tegen het lage vlaktakstarief kan worden afgetrokken.

Werknemers hebben voordeel van het gedeeltelijk terugdraaien van het belasting van de reiskostenvergoeding. Tegelijkertijd hebben werknemers in de zorg nadeel van de tweejarige nullijn.

Uitkeringsgerechtigden ondervinden een negatief koopkrachteffect van de koppeling van de uitkeringen (exclusief AOW) aan de nullijn in de collectieve sector.

De gepensioneerden met een hoog inkomen hebben nadeel van de afbouw van de koopkrachtaanvulling (MKOB).

De doorwerking van de zorgmaatregelen op de eigen betalingen en de eigen bijdragen in de Zvw is meegenomen in de koopkracht.

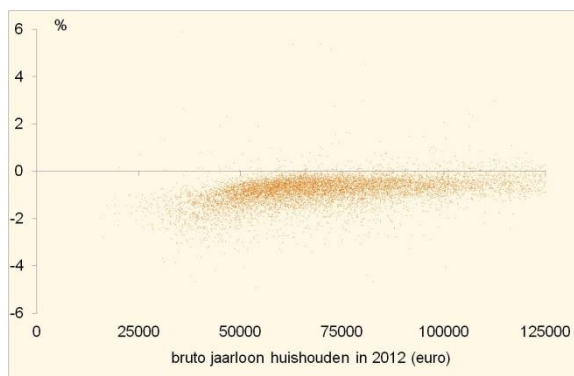
Enkele maatregelen zijn niet in de statische koopkrachtcijfers verwerkt, omdat ze niet passen binnen het begrip statische koopkracht. Dit betreft onder meer de snellere verhoging van de AOW-leeftijd en de versoering van de WW. Er zijn ook maatregelen die niet zijn meegenomen omdat niet bekend is welke huishoudens in welke mate daarvan profiteren of omdat de betreffende groep niet is opgenomen in de koopkrachttabel. Dit betreft onder meer de invoering van een individueel scholingsbudget met een gunstig effect op de koopkracht. De versoering van de AWBZ, de beperking van de zelfstandigenaftrek en de verhoging van de griffierechten hebben een ongunstig effect op de koopkracht.

Tabel 6.6 Ex post koopkracht beleidspakket CDA, gemiddeld over 2013-2017

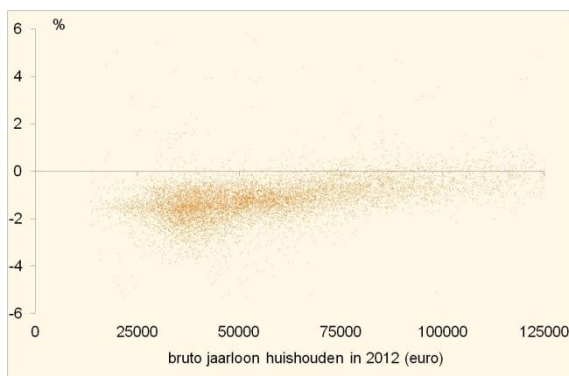
	Tweeverdiener (c)		Alleenstaande (ouder)		Alleenverdiener		Alle huishoudtypen	
Bruto huishoudinkomen (b)	Effect	Basis	Effect	Basis	Effect	Basis	Effect	Basis
	CDA	incl. CDA	CDA	incl. CDA	CDA	incl. CDA	CDA	incl. CDA
mediaan koopkrachtmutatie in % (a)								
Werknemers								
< 175% WML	- $\frac{3}{4}$	-1 $\frac{1}{2}$	- $\frac{3}{4}$	- $\frac{3}{4}$	- $\frac{1}{2}$	-1 $\frac{1}{2}$		
175-350% WML	- $\frac{3}{4}$	-1	- $\frac{3}{4}$	- $\frac{1}{2}$	- $\frac{3}{4}$	-1 $\frac{1}{4}$	} - $\frac{3}{4}$	} - $\frac{3}{4}$
350-500% WML	- $\frac{3}{4}$	- $\frac{3}{4}$	} - $\frac{1}{2}$	} - $\frac{1}{4}$	} - $\frac{1}{2}$	} - $\frac{1}{2}$		
> 500% WML	- $\frac{1}{2}$	- $\frac{1}{2}$						
Uitkeringsgerechtigden								
<= 120% WML	} -1	} -1 $\frac{1}{2}$	- $\frac{3}{4}$	-1 $\frac{1}{4}$	- $\frac{3}{4}$	-1 $\frac{1}{2}$	} -1	} -1 $\frac{1}{4}$
> 120% WML			-1	-1	- $\frac{3}{4}$	-1		
Gepensioneerden								
<= 120% AOW	- $\frac{3}{4}$	- $\frac{1}{2}$	- $\frac{1}{2}$	- $\frac{1}{2}$	} - $\frac{1}{4}$	} -1	} - $\frac{1}{2}$	} - $\frac{3}{4}$
> 120% AOW	- $\frac{1}{2}$	-1 $\frac{1}{4}$	0	-1				
Alle inkomensbronnen	- $\frac{3}{4}$	- $\frac{3}{4}$	- $\frac{1}{2}$	- $\frac{3}{4}$	- $\frac{3}{4}$	-1 $\frac{1}{4}$	- $\frac{3}{4}$	- $\frac{3}{4}$
(a) Statische koopkrachtmutatie exclusief incidentele inkomensmutaties. (b) Bruto inkomen uit arbeid, bruto minimumloon (WML) en bruto 100% AOW-uitkering zijn in 2012 ongeveer 18.800 euro. (c) De indeling van tweeverdieners naar inkomensbron is op basis van de meest verdienende partner.								

Figuur 6.1 Spreiding koopkracht beleidspakket CDA (inclusief basispad) over 2013-2017²⁶

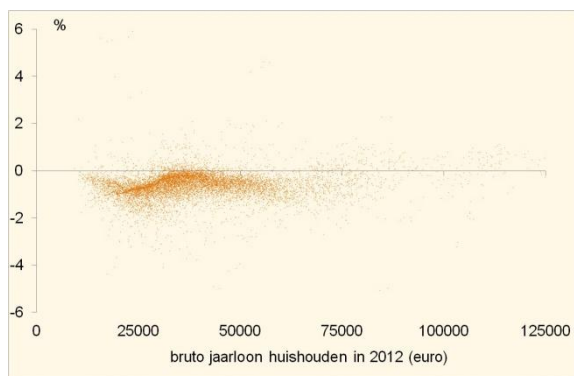
Werkende tweeverdieners

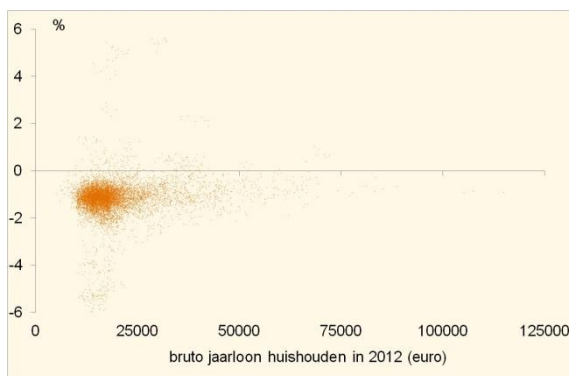
Werkende alleenverdieners

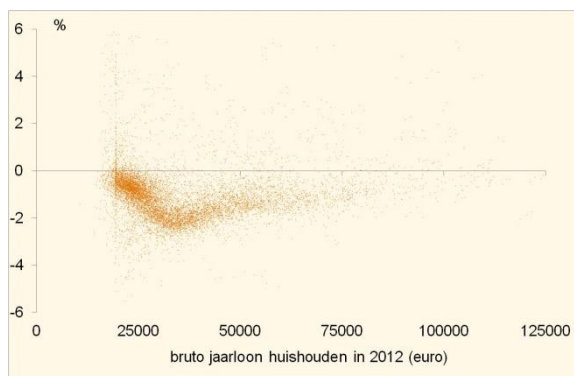
Werkende alleenstaanden

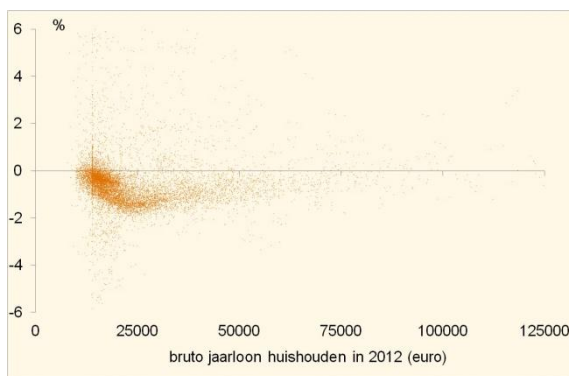
Uitkeringsgerechtigde alleenstaanden

Gepensioneerde tweeverdieners

Gepensioneerde alleenstaanden

²⁶ Koopkracht naar huishoudtype en huishoudinkomen, mutaties in % per jaar, 2013-2017.

6.5 Structurele werkgelegenheidseffecten

Tabel 6.7 Structurele effecten arbeidsmarkt

	CDA
Werkgelegenheid (a)	2 ¼
w.v. fiscaal	1 ¾
sociale zekerheid	½
AOW-leeftijd	0
Participatie (b)	-¼
Werkloosheid	-1
Productiviteit (c)	0

(a) Procentuele toename werkgelegenheid in arbeidsjaren.
(b) Als percentage van de potentiële beroepsbevolking.
(c) Procentuele toename productiviteit.

Het CDA verlaagt de maximale duur van de WW-uitkering. Daarnaast stimuleren fiscale maatregelen, zoals de vlaktaks in combinatie met het toptarief en de afbouw van de algemene heffingskorting, de werkgelegenheid. In totaal neemt de werkgelegenheid in arbeidsjaren met 2¼% toe. De toename van de werkgelegenheid in arbeidsjaren komt doordat werkzame personen meer uren gaan werken en doordat de werkloosheid met 1%-punt daalt. De participatiegraad in personen daalt licht.

Het CDA verkort de maximale duur van de WW-uitkering naar twaalf maanden met een recht op een vervolguitkering van maximaal zes maanden. De maatregelen voor de WW leiden tot een toename van de werkgelegenheid met ¾% en een daling van de werkloosheid met ½%-punt.

De Wet Werken naar Vermogen wordt in aangepaste vorm ingevoerd. De WSW wordt afgesloten voor nieuwe instroom, de Wajong wordt beperkt tot volledig en duurzaam arbeidsongeschikte jongeren en het re-integratiebudget van WWB, WSW en Wajong wordt samengevoegd en beperkt. Door de afsluiting van de poort van de WSW zal een deel van de betrokken werknemers zich terugtrekken van de arbeidsmarkt, terwijl door hervorming van de Wajong meer personen zullen deelnemen op de arbeidsmarkt. Samen hebben maatregelen op het gebied van de sociale zekerheid een neerwaarts effect op de werkgelegenheid van ¼%.

Het CDA versnelt de verhoging van de AOW-leeftijd ten opzichte van het basispad. Vervolgens wordt de AOW-leeftijd gekoppeld aan de levensverwachting, zodat deze vanaf 2025 gelijk oploopt met het Begrotingsakkoord. Een individueel scholingsbudget via de vitaliteitsregeling fungeert als flankerend beleid. De maatregelen werken neutraal uit op de werkgelegenheid en werkloosheid.

De vlaktaks leidt tot een afname van de marginale belastingdruk voor midden en hogere inkomens. Werkzame personen gaan meer uren werken en dat zorgt voor een aanzienlijke stijging van de werkgelegenheid in arbeidsjaren. De zorgtoeslag wordt versneld afgebouwd

en dat zorgt ook voor meer werkgelegenheid. De uitkeringen worden verlaagd door ze tijdelijk te koppelen aan de lonen van de collectieve sector die de nullijn volgen. De verlaging maakt het voor uitkeringsgerechtigden financieel aantrekkelijker om een baan te accepteren. De afschaffing van de onbelaste kilometervergoeding wordt deels ongedaan gemaakt en dat leidt tot meer werkgelegenheid. De fiscale maatregelen leiden tot een toename van de werkgelegenheid met 1¾% en een daling van de werkloosheid met ½%-punt.

Op lange termijn daalt de werkloosheid met 1%-punt. Naast de maatregelen op fiscaal gebied, die de werkloosheid met ½%-punt verlagen, zorgen ook de WW-maatregelen voor een verlaging met ½%-punt.

6.6 Houdbaarheid overheidsfinanciën

Het CDA verbetert de houdbaarheid met 3,4% bbp. Een groot deel hiervan komt door de ex-ante verbetering van het EMU-saldo in 2017, maar om een aantal redenen is de verbetering van de houdbaarheid groter. Voor een aantal maatregelen, zoals de ombuigingen in de sociale zekerheid en de gezondheidszorg, is de opbrengst op lange termijn groter dan in 2017. Bij de sociale zekerheid gaat het daarbij vooral om versoering van de WSW en de Wajong, waardoor de uitgaven geleidelijk afnemen. De toename van de werkgelegenheid met 2¼%-punt zorgt voor een inverdieneffect, waardoor de houdbaarheid met 0,7% bbp verbetert.

Het CDA zet in op een versnelde verhoging van de AOW-leeftijd naar 66 jaar in 2015 en 67 jaar in 2020, met daarna dezelfde koppeling aan de levensverwachting als in het Begrotingsakkoord. Voor houdbaarheid is vooral deze koppeling van belang, zodat het effect op de houdbaarheid klein is.

Tabel 6.8 Houdbaarheid, effect van beleidspakket CDA

	% bbp	Mld euro
Houdbaarheid basispad	-1,1	-7
Verbetering	3,4	22
Stand incl. verbetering	2,3	15
Verbetering houdbaarheid, binnen de kabinetsperiode en structurele effecten		
Ex-ante EMU-saldo 2017	2,1	14
Effecten na 2017	1,3	8
Verbetering houdbaarheid, selectie van beleidsdossiers		
AOW en pensioenen	0,1	0
Woningmarkt	0,1	1
Zorg	1,3	8

De maatregelen in de zorg leiden in 2017 tot een bezuiniging van 0,8% bbp, met maatregelen als een verhoging van de eigen bijdrage voor zowel curatieve als langdurige zorg, het verder uitwerken van het stelsel van gereguleerde marktwerking voor de curatieve zorg, een beperking van de uitgavengroei van ziekenhuizen en de uitvoering van de AWBZ door

verzekeraars. Door de vergrijzing is de structurele opbrengst van deze maatregelen groter dan in 2017, omdat er in 2040 meer ouderen zijn die een beroep zullen doen op collectief gefinancierde zorg. Dit vergrijzingseffect is vooral belangrijk in de langdurige zorg, die bij het CDA goed is voor ongeveer de helft van het ombuigingsbedrag.

Door het CDA-programma slaat het houdbaarheidstekort om in een overschot van 2,3% bbp. Dit betekent dat geld gereserveerd wordt om in de toekomst negatieve schokken op te kunnen vangen, of voor toekomstige intensiveringen of lastenverlichting.

6.7 Energie en klimaat

Het CDA intensiveert het beleid ten aanzien van hernieuwbare energie. Hierdoor neemt het aandeel hernieuwbare energie met 2%-punt toe tot 11%, maar de EU-verplichting voor het aandeel hernieuwbare energie (14% in 2020) wordt niet gerealiseerd. De emissie van broeikasgassen van de ETS sectoren neemt af met 7 Mton. Dit heeft geen effect op de realisatie van de EU brede taakstelling voor de ETS sectoren. Voor de ETS sector geldt namelijk een plafond voor alle bedrijven in de EU gezamenlijk. Minder emissie in Nederland geeft bedrijven in andere EU-landen daardoor meer emissieruimte. Een individuele lidstaat kan het EU-brede emissieplafond voor de ETS niet veranderen.

Tabel 6.9 Hernieuwbare energie en broeikasgassen, effecten van beleids pakket CDA t.o.v. het basispad

	Toename hernieuwbare energie	Reductie van broeikasgassen		
		Totaal	Niet-ETS sector	ETS-sector
	aandeel in eindgebruik in %-punten	in Mton CO ₂ -equivalentie		
Nederland totaal	2	7	0	7
w.v. hernieuwbare energie		7	0	7
energiesector		0	0	0
gebouwde omgeving		0	0	0
verkeer		0	0	0
industrie		0	0	0
landbouw		0	0	0
overig		0	0	0

Door afronding kunnen optellingen van subtotalen 1 Mton afwijken van het totaal.
 In het basispad bedraagt het aandeel hernieuwbare energie 9% in 2020.
 De emissie in de niet-ETS sector is de emissie die niet onder het Europese emissiehandelssysteem valt: vooral gebouwde omgeving, landbouw en verkeer. In het basispad is de emissie van broeikasgassen in de niet-ETS-sector in 2020 geraamd op 99 (92-108) Mton CO₂-eq. De Europese taakstelling voor de Nederlandse niet-ETS-sector is nog niet vastgesteld, maar zal waarschijnlijk uitkomen op 105 Mton CO₂-eq.
 De emissies in de ETS-sector vallen onder het Europese emissiehandelssysteem. Dit betreft vooral de industrie en de energiesector.

De vermindering van broeikasgasemissies wordt vrijwel geheel verklaard door de toename van het aandeel hernieuwbare energie, waardoor minder inzet van fossiele energie nodig is. De maatregelen die hier vooral aan bijdragen zijn:

- Het verplicht meestoken van biomassa (20%) in kolencentrales in 2020.
- Het vaststellen van de structuurvisie van wind op land. Verondersteld is dat hierdoor het te realiseren potentieel toeneemt van 4000 MW naar 6000 MW wind op land.

Het CDA reduceert broeikasgassen en verhoogt het percentage hernieuwbaar door de uitgaven voor energie en klimaat met 0,5 mld euro in 2020 te verhogen. Het CDA laat de belastingen op energie en klimaat onveranderd.

6.8 Zorg

Het CDA maakt bij de **langdurige zorg** een eind aan het onderscheid tussen intramurale en extramurale zorg door de kosten van wonen te scheiden van de kosten van zorg. De versoerde aanspraken op zorg worden deels verstrekt in de vorm van vouchers, deels verstrekt door gemeenten.

De versoering bestaat onder andere hieruit dat bij persoonlijke verzorging en begeleiding niet het eerste uur maar de eerste anderhalf uur zorg per week voor eigen rekening komt, bij huishoudelijke verzorging de eerste drie uur per maand. De voorgenomen verhoging van de tarieven voor verpleging en verzorging met 5% in 2013 gaat niet door. De eigen bijdragen voor de AWBZ-zorg worden vereenvoudigd en verhoogd. De begeleiding wordt overgeheveld naar gemeenten, die beter maatwerk kunnen leveren. Al deze maatregelen tezamen besparen samen 1,9 mld euro.

Het scheiden van wonen en zorg betekent dat mensen in AWBZ-instellingen zelf de kosten van het wonen gaan dragen onder gelijktijdige verlaging van hun eigen bijdragen. Deze operatie zou nagenoeg budgetneutraal kunnen zijn. Het heeft echter een aanzuigende werking, omdat het de AWBZ-zorg aantrekkelijk maakt voor die mensen die tot nu toe afgeschrikt werden door de sobere woonvoorzieningen in tehuizen. Deze aanzuigende werking zal de kosten opdrijven. Maar omdat anderzijds de aanspraken op zorg worden versoerd, zoals in de vorige alinea beschreven, is per saldo sprake van een besparing met 0,3 mld euro, op termijn 0,8 mld euro.

De AWBZ-zorg gaat niet meer verstrekt worden in natura, maar in de vorm van vouchers, te besteden bij gecertificeerde zorgaanbieders naar keuze. Ook dit maakt de AWBZ weer aantrekkelijker en zal dus eveneens een aanzuigende werking hebben. Door de waarde van de voucher vast te stellen op 80% van de huidige kosten van zorg en vouchers alleen open te stellen voor gecertificeerde zorg resulteert een besparing van aanvankelijk 0,1 mld euro, op termijn 0,4 mld euro. Bij de zwaarste zorgzwaartepakketten blijft een integraal zorgaanbod bestaan.

Het CDA wil de marktwerking in de **curatieve zorg** verder uitwerken langs de lijnen zoals beschreven in het rapport van de Task Force zorg. Het doel van deze maatregelen is dat zorgverzekeraars hun zorginkoop versterken en dat de zorg doelmatiger wordt. Hierbij worden ook het macrobeheersingsinstrument (MBI) en het specialistenbudget ingezet om de groei in het volume in de ziekenhuiszorg terug te dringen van 2,5% naar 2%. Enkele specifieke maatregelen zijn het verkleinen van het aantal spoedeisende eerstehulpdiensten in ziekenhuizen en een korting van 10% op de academische component bij ziekenhuizen. Daarnaast wil het CDA voorwaarden scheppen, zodat nieuwe medische technologie en dure geneesmiddelen scherper worden ingekocht en wordt de duur van de medische opleiding geharmoniseerd naar EU-normen. Dit bespaart 1 mld euro en structureel 1,5 mld euro. Met andere maatregelen bespaart het CDA 0,6 mld euro. Via een stringenter pakketbeheer wordt 0,2 mld euro bespaard en met een aantal inkomensmaatregelen 0,4 mld euro. Het betreft hier vier maatregelen: een tweejarige nullijn voor CAO's in de zorg, een aanpassing van de honoraria van medisch specialisten, een korting van de topinkomens in de zorg en hogere eigen betalingen voor studenten die een vervolgopleiding volgen in de medische zorg. De opbrengst wordt geboekt bij de overige eigen betalingen.

Het CDA heeft gekozen voor een uniform **eigen risico** van 350 euro zoals ook in het basispad zit. Daarnaast zijn een aantal eigen bijdragen ingevoerd. De omvangrijkste hiervan is de 25 euro per DBC in de cure. Verder een eigen bijdrage van 25 euro voor het eerste bezoek aan een polikliniek en spoedeisende eerste hulp, en een eigen bijdrage van 25 euro van de kosten van een bezoek aan de huisartsenpost. Het huisartsbezoek blijft buiten de eigen bijdrage en het eigen risico. De totale opbrengst uit eigen betalingen bedraagt 0,6 mld euro. Ten slotte draait het CDA de CER-maatregel uit het basispad terug en worden de compensatie eigen risico (CER) en de Wet tegemoetkoming chronisch zieken en gehandicapten (Wtcg) gelijkgeschakeld. Deze beide maatregelen leiden tot een ombuiging van 0,5 mld euro.

De **werkgelegenheid** in de zorg, publiek en privaat, groeit in de periode 2013-2017 met 90.000 arbeidsjaren. Dat is 50.000 minder dan in het basispad.

6.9 Onderwijs

Het CDA intensiveert 1,3 mld euro op onderwijs en buigt 1,3 mld euro om. Per saldo bezuinigt noch intensiveert het CDA op onderwijs.

Belangrijke ombuigingen zijn de verlaging van de leerlingbudgetten voor zittenblijvers in primair onderwijs (po) en voortgezet onderwijs (vo) (0,3 mld euro) en het opheffen van de regeling voor impulsgebieden in het onderwijs (0,2 mld euro). Daarnaast wil het CDA studenten gaan selecteren voor de kunstopleiding op basis van voorselectie (0,1 mld euro), en wil de partij de studieduur van studenten beperken door invoering van een nieuw

systeem van prestatieprikkels op basis van behaalde studiepunten per jaar (0,3 mld euro).²⁷ Het CDA zet de ov-jaarkaart om naar een ov-chipkaart met beperkt tegoed (0,1 mld euro in 2017 en 0,5 mld euro structureel) en kort hoger onderwijsinstellingen door middel van een verlaging van de rijksbijdrage (0,1 mld euro).

Het CDA investeert in groep 0 voor driejarigen met een taalachterstand (0,1 mld euro), zet in op extra huiswerkbegeleiding, zomerscholen en bijlessen (0,2 mld euro) en draagt extra bij aan scholen in krimpgebieden (0,1 mld euro). De middelen voor ambachtsscholen en associate degrees worden uitgebreid en het CDA wil het bedrijfsleven meer betrekken bij het beroepsonderwijs (0,1 mld euro). Het CDA draait de langstudeermaatregel terug voor zover deze een korting betrof voor de student (0,1 mld euro). De korting op de instellingen blijft gehandhaafd. Onder de noemer professionalisering van leraren zet het CDA in op de omscholing van tweedegraads docenten naar eerstegraads docenten (0,1 mld euro) en begeleiding van startende docenten (0,1 mld euro). Daarnaast zet het CDA in op de verspreiding van informatie over de schoolkwaliteit in het po.

Ten slotte intensificeert het CDA 0,3 mld euro op fundamenteel onderzoek middels innovatiecontracten met universiteiten en het bedrijfsleven.

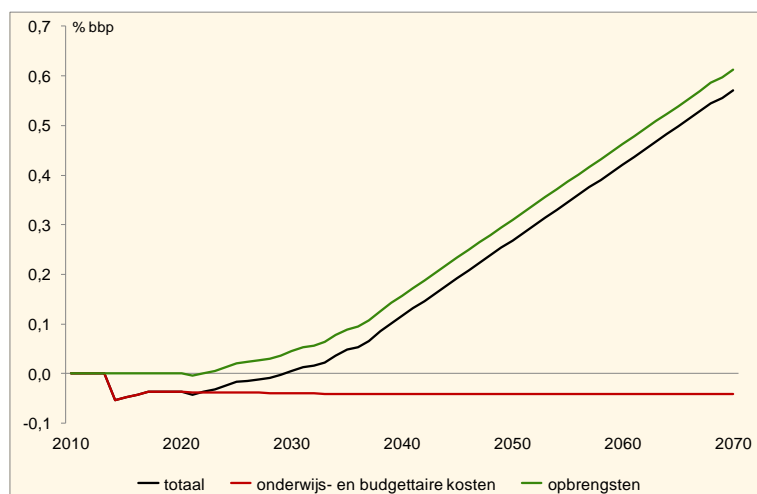
Het CDA intensificeert 0,4 mld euro in kansrijke maatregelen. Het welvaartseffect van de korting op de rijksbijdrage gekoppeld aan een vrijgave van de collegegelden en de algemene korting in het hoger onderwijs is onbekend. Deze maatregelen zorgen voor een financieringsschuif tussen publieke en private middelen en een (beperkte) daling van de deelname aan het hoger onderwijs. Studenten krijgen te maken met een collegegeldverhoging door de korting op de rijksbijdrage. In het geval van vrijgave van de collegegelden gaat dat ten laste van alle studenten, in het andere geval gaat dat ten laste van de studenten die het instellingscollegegeld betalen.

De kostenlijn geeft de budgettaire effecten en de onderwijskosten weer. De opbrengstenlijn betreft zowel de stijging van de arbeidsproductiviteit als het arbeidsaanbodeffect. Het totale (netto) effect is de som van de opbrengstenlijn en de kostenlijn.

Figuur 6.2 presenteert het netto lange-termijn bbp-effect van het pakket aan kansrijke en niet-kansrijke maatregelen van het CDA inclusief de invoering van de verlaging van de rijksbijdrage en de algemene korting in het hoger onderwijs. Op lange termijn leidt het onderwijspakket van het CDA tot een structurele stijging van het bbp met 0,7% ten opzichte van het basispad. Deze stijging wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door de inzet op bijscholing van leraren, begeleiding van startende docenten en verspreiding van informatie over de kwaliteit van scholen. De daling in de deelname aan het hoger onderwijs ten gevolge van de korting op de rijksbijdrage zorgt voor een geringe afname van het bbp-effect.

²⁷ Het CPB beschikt over onvoldoende informatie om de voorgestelde vormgeving te beoordelen.

Figuur 6.2 Effect van onderwijsmaatregelen CDA in % bbp

6.10 Innovatie

Het CDA intensiveert 0,1 mld euro op innovatie. De voorgestelde beleidswijziging is met een quick-scan beoordeeld op het effect op de welvaart. Hoofdstuk 14 geeft een algemene toelichting op de aanpak die gevolgd is bij het evalueren van innovatiemaatregelen.

Het CDA trekt 0,1 mld euro uit voor kennisvalorisatie richting het mkb binnen de tki. Het effect van deze maatregel op de welvaart is onbekend.

De aanpassingen van het bestaande beleid door het CDA zijn beperkt. De beleidsveranderingen door deze partij hebben als geheel daarom een neutraal effect op de welvaart.

6.11 Woningmarkt

Maatregelen

Het huurwoningmarktbeleid van het CDA richt zich vooral op het woningwaarderingstelsel. Het CDA schaft het huidige stelsel met zijn woningpuntensysteem, inclusief de door het kabinet Rutte daaraan toegevoegde 25 woningpunten voor woningen in schaarstegebieden, af. In plaats daarvan voert het CDA een systeem in waarbij de maximaal redelijke huur wordt vastgesteld op 4,5% van de WOZ-waarde van de woning. Dit betekent dat de bruto huren omhoog gaan. Daar staat echter tegenover dat het CDA wil dat verhuurders huishoudens met recht op huurtoeslag een afslag op de huur gaan geven, zodanig dat de uitgaven aan de huurtoeslag met 1,6 mld euro worden beperkt. De afslag betekent dat de bruto huur voor huurders die recht hebben op huurtoeslag, wordt verlaagd tot onder het niveau van het basispad. Deze maatregel betekent de facto dat verhuurders de huurtoeslag grotendeels zelf gaan betalen. In ruil daarvoor wordt de verhuurdersheffing van 0,8 mld euro uit het basispad geschrapt. Het CPB gaat ervan uit dat met een combinatie van wettelijke maatregelen

(woningwet, het Besluit Beheer Sociale Huursector (BBSH) en huurprijzenwet woonruimte) en afspraken met de sector, deze maatregel gestalte kan worden gegeven.

De afslagsystematiek betekent dat verhuurders een prikkel hebben om scherper te letten op de match tussen de woning en het inkomen van de huurder om zo de kosten van de afslag te beperken. Het is niet op voorhand duidelijk in welke mate verhuurders hiermee de kosten van de afslag kunnen beperken. Bij nieuwe verhuringen speelt niet alleen het inkomen van de huurder een rol, maar ook bijvoorbeeld de gezinssamenstelling en woonvoorkeuren, waardoor sommige huurders een ten opzichte van hun inkomen relatief dure huurwoning bewonen en anderen een relatief goedkope. Bovendien zijn voor huurders de prikkels toegenomen om juist maximaal gebruik van de regeling te maken. Om bestaande huurders met lage inkomens en een relatief dure woning ertoe te zetten om te verhuizen naar een goedkopere woning, is het recht op huurafslag conditioneel in het voorstel van het CDA. Huurders die onvoldoende reageren op een aanbod voor een andere woning, verliezen op den duur hun recht op volledige huurafslag en huurbescherming.

Effecten

De effecten van deze maatregelen zijn samengevat in de onderstaande tabel:

Tabel 6.10 Woningmarkt, effecten van beleidspakket CDA

	2017	structureel
	%bbp	
Welvaartswinst		-0,1
EMU-saldo		0,2
	verschil met basispad in %	
Prijs koopwoningen	-2,0	0,4
Netto huur	1,5	0,9
Consumptie koopwoningen		0,3
Consumptie huurwoningen		-3,2
	% huurwaarde	
Koopsector subsidiepercentage		15,8

Op de markt voor koopwoningen treft het CDA extra regelingen voor starters. Zo hoeft men zich voor starters met inkomensperspectief niet strikt te houden aan de voorgeschreven maximale *loan-to-value* verhoudingen en kunnen starters hun annuïtaire hypotheek over 35 jaar afbetalen in plaats van over 30 jaar. Het CDA voert daarnaast een vlaktaks in van 36,5% in box 1 in plaats van het progressieve schijventarief. Ook de hypotheekrenteaftrek en de bijtelling vanwege het eigenwoningforfait worden verrekend tegen dit nieuwe vlakke tarief.

Dit betekent per saldo een beperking van de fiscale subsidie van koopwoningen die hierdoor uiteindelijk met 1,2%-punt wordt verlaagd.²⁸

De prijzen van koopwoningen worden op lange termijn wat gestimuleerd door de maatregelen. Dit treedt op ondanks een ten opzichte van de Juniraming wat lager fiscaal subsidiepercentage voor koopwoningen van 15,8% (in de Juniraming is dit 16,6%), hetgeen de resultante is van extra subsidie voor starters en de invoering van de vlaktaks die tot een vermindering van de fiscale subsidie leidt. Op zichzelf heeft een beperking van de fiscale subsidie een dempend effect op huizenprijzen. Tegenover de beperking van het fiscale subsidiepercentage staat dat het huurbeleid van het CDA leidt tot extra rantsoenering op de huurwoningmarkt en navenante extra prijsdruk op de koopwoningmarkt.

De extra rantsoenering op de huurmarkt ontstaat doordat bruto huren afnemen, hetgeen de verhuur van woningen minder aantrekkelijk maakt en zich uit in een kleinere huurwoningmarkt. De bruto huren nemen af door de huurafslag voor huurders in de doelgroepen. Voor hen wordt de bruto huur immers gelijk aan de huidige netto huur. Hier staat weliswaar een forse verhoging van de bruto huur (tot 4,5% van de WOZ-waarde) tegenover voor huurders die niet tot de doelgroepen behoren -hetgeen de stijging van de netto huur verklaart-, maar dit weegt niet op tegen de huurinkomstenderving bij de huurders in de doelgroepen.

Budgettair betekenen de maatregelen van het CDA dat er vanaf 2017 per saldo minder uitgaven aan de huursector zijn van 0,8 mld euro. De maatregelen in de koopsector zorgen op termijn voor extra inkomsten. De belangrijkste bijdrage daaraan wordt gevormd door de besparing bij de fiscale subsidie van koopwoningen die optreedt door de invoering van de vlaktaks. Per saldo leiden de CDA-woningmarktmaatregelen structureel tot een saldoverbetering van 0,2% bbp (1,4 mld euro). Er is echter sprake van een klein welvaartsverlies (-0,1% bbp) doordat de huurafslagsystematiek de welvaartswinst die samenhangt met de grotere ruimte voor huurverhogingen en de beperking van de fiscale subsidie voor koopwoningen, tenietdoet.

6.12 Bereikbaarheid

- De maatregelen - auto, fiets en ov - uit het Begrotingsakkoord 2013 ten aanzien van het belasten van de vergoedingen voor het woon-werkverkeer worden gedeeltelijk teruggedraaid: de onbelaste kilometervergoeding wordt voor alle modaliteiten maximaal 13 cent per kilometer (inclusief zakelijke reizen). Vanaf 2016 geldt voor de auto een maximumafstand die kan worden vergoed: 70 km enkele reis.

²⁸ Hier is alleen gekeken naar de effecten van de vlaktaks op de fiscale subsidie van koopwoningen. Eventuele effecten van de vlaktaks op het besteedbaar inkomen of de koopkracht van huishoudens is niet meegenomen in de woningmarktanalyses.

Woon-werkverkeer met leaseauto's wordt gerekend tot privékilometers, wat invloed heeft op de bijtelling, dit conform het Begrotingsakkoord 2013.

- Een eigen bijdrage van een werknemer aan diens werkgever voor een (duurdere) leaseauto wordt niet meer aftrekbaar.
- Het CDA bezuinigt 0,5 mld euro op de aanleg van wegen in de periode 2013-2017.
- Het CDA verhoogt de wegenbelasting (mrb) generiek met 0,5 mld euro per jaar voor personenauto's.
- Het CDA bezuinigt 0,1 mld euro in de periode 2013-2017 op het openbaar vervoer (regionaal spoor en bdu).
- De ov-studentenkaart wordt afgeschaft, daarvoor in de plaats krijgt elke nieuwe student vanaf 2016 een maandelijks reisbudget van 60 euro via de ov-chipkaart.

Tabel 6.11 Bereikbaarheid, effecten van beleidspakket CDA

	Effect in 2020 t.o.v. het basispad (a)
Verkeerseffecten	mutaties in %
Autogebruik	2
OV-gebruik	-2
Files op snelwegen	7
Bereikbaarheidsbaten	mutaties in mld euro per jaar
Reistijdbaten weg/ov (b)	-0,13
Baten extra gebruik weg/ov (c)	0,00

(a) Zie voor een toelichting op de gehanteerde begrippen hoofdstuk 15.
 (b) De reistijdbaten zijn het welvaartseffect van kortere reistijden of kortere routes.
 (c) Als reizen met de auto of het ov duurder wordt, zullen mensen minder gaan reizen. Het betreft de welvaartseffecten hiervan.

Het autogebruik stijgt bij het CDA met 2% door het gedeeltelijk terugdraaien van het belasten van de vergoeding voor woon-werkverkeer.

Het ov-gebruik neemt per saldo af met 2%. Enerzijds neemt het ov-gebruik af door de maatregel voor de ov-studentenkaart. Anderzijds neemt het ov-gebruik toe doordat woon-werkverkeer met het ov weer onbelast vergoed mag worden met 13 cent per kilometer. De files nemen toe met 7%. Deze toename komt door het gedeeltelijk terugdraaien van het belasten van de vergoeding voor woon-werkverkeer.

De maatregelen van het CDA pakken negatief uit voor de reistijdbaten weg/ov. Dit wordt veroorzaakt door de toegenomen congestie als gevolg van het gedeeltelijk terugdraaien van het belasten van de reiskostenvergoeding.

Per saldo blijven de baten van het extra gebruik van de weg en van het ov gelijk, door enerzijds de reiskostenvergoeding en anderzijds de maatregel voor de ov-studentenkaart. In totaal nemen de bereikbaarheidsbaten af met 0,13 mld euro per jaar.

6.13 Natuur

Algemeen beeld

Het CDA wil natuur verbinden met recreatie, landbouw en andere economische sectoren. Dit zien we terug in de aandacht voor het agrarisch natuurbeheer en voor stadslandbouw. De focus in de natuurmaatregelen die het CDA voorstelt, ligt bij het beheer van bestaande gebieden, met name de Europees beschermde natuurgebieden. Toch bezuinigt het CDA op de

overheidsuitgaven voor natuur. Door het maatregelpakket van het CDA neemt de biodiversiteit licht af, en gaat de belevingswaarde van natuur en landschap eveneens achteruit.

Tabel 6.12 Natuur: effecten in 2020 van beleidspakket CDA t.o.v. het basispad

Categorie	Effect t.o.v. basispad
Biodiversiteit: alle (VHR)-doelsoorten (%-punten)	-5 tot 0
Belevingswaarde natuur en landschap	--
Uitgaven overheid in mld euro	-0,1

De biodiversiteit is weergegeven in klassen %-punten ten opzichte van het basispad. In het basispad worden in 2020 ruim 50% van alle doelsoorten en ruim 60% van alle doelsoorten uit de Europese Vogel- en Habitatrichtlijnen (VHR) duurzaam behouden. De resultaten laten geen verschil zien tussen alle doelsoorten en de doelsoorten van de VHR.
De belevingswaarde is gecategoriseerd in een vijftal klassen ten opzichte van het basispad (--: duidelijke achteruitgang, -: enige achteruitgang, 0: situatie vergelijkbaar met basispad, +: enige vooruitgang, ++: duidelijke vooruitgang).

Belangrijkste maatregelen

- Het deels ombuigen op de natuurmaatregelen uit het Begrotingsakkoord.
- Een herschikking van het overblijvende deel van natuurmiddelen uit het Begrotingsakkoord.

Hiervan is 0,05 mld euro per jaar beschikbaar voor uitvoering van anti-verdrogingsmaatregelen en tijdelijk herstelbeheer in de Natura 2000-gebieden.

Daarnaast is 0,05 mld euro per jaar beschikbaar voor cofinanciering door het rijk van agrarisch natuurbeheer en voor het stimuleren van maatregelen die de leefomgevingskwaliteit van randstedelijke gebieden verbetert (o.a. stadslandbouw, buurt- en moestuinen en groene daken).

Effecten op biodiversiteit

Door het niet door laten gaan van maatregelen uit het Begrotingsakkoord ontstaan tekorten bij het beheer van natuur en landschap binnen de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Ook is geen rijksgeld meer beschikbaar voor het beheer van natuurgebieden buiten de EHS. De uitbreiding respectievelijk de inrichting van bestaande natuurgebieden (de herijkte EHS) wordt volgens het basispad deels gefinancierd met overheidsmiddelen en deels door middelen gegenereerd door het grond-voor-grond-principe. Hierbij moeten eerst ruil- en natuurgronden verkocht worden alvorens met de verdere inrichting of de uitbreiding van de EHS kan worden begonnen. Door de bezuinigingen op de uitgaven voor natuur die het CDA voorstaat, verloopt dit proces trager dan in het basispad en worden bestaande milieuknelpunten voor biodiversiteit niet opgelost. De condities voor het duurzaam behoud van biodiversiteit gaan hierdoor achteruit. Wel zet het CDA conform het basispad in op het oplossen van de verdrogingsproblematiek in de Natura 2000-gebieden. De anti-verdrogingsmaatregelen hebben een gunstig effect op de biodiversiteit. Het CDA verruimt de mogelijkheden voor het agrarisch natuurbeheer. De kwaliteitsverbetering van de agrarische biodiversiteit die hierdoor optreedt is echter te klein om de achteruitgang van de natuurkwaliteit door de verminderde inzet op natuurbeheer en de vertraagde uitvoering van de herijkte EHS, te compenseren. De condities voor duurzaam

behoud van biodiversiteit zullen bij uitvoering van de CDA-maatregelen iets verslechteren. Per saldo neemt het aantal duurzaam te behouden soorten daarom af, met tussen de -5 en 0 %-punten ten opzichte van het basispad. Dit geldt zowel voor de planten- en diersoorten die onder de Vogel- en Habitatrichtlijnen vallen als voor alle doelsoorten.

Effecten op belevingswaarde van natuur en landschap

Door het deels ombuigen op maatregelen van het Begrotingsakkoord vervalt het budget voor uitbreiding van natuur met een recreatieve functie rond steden. In plaats daarvan wil het CDA groen in de stad stimuleren door middelen te bestemmen voor stadslandbouw, buurt- en moestuinen en groene daken. Ook wil het CDA het agrarisch natuur- en landschapsbeheer met extra middelen stimuleren. Dit laatste leidt tot behoud en versterking van het groene karakter van het landelijk gebied en heeft een positief effect op de belevingswaarde van natuur en landschap. De bezuinigingen op de aanleg en de inrichting van natuurgebieden en op groene recreatieve gebieden rondom steden hebben een ongunstige uitwerking op de belevingswaarde. De stimulans voor agrarisch natuurbeheer is onvoldoende om dit negatieve effect substantieel te verkleinen. De belevingswaarde van natuur en landschap zal daarom over het geheel genomen enigszins afnemen.

De verkiezingsprogramma's 2012 laten zien welke keuzes politieke partijen maken voor de jaren 2013-2017. De programma's tonen aan dat er echt iets te kiezen valt voor de komende kabinetsperiode. Hoe gaan we na de economische crisis de overheidsfinanciën weer op orde brengen en hoe snel? Verhogen we de AOW-leeftijd en beperken we de aftrek van de hypotheekrente, of juist niet? Hoe verminderen we de filedruk? Willen we klimaatverandering aanpakken en zo ja, hoe dan? Is het de moeite waarde om meer geld uit te geven aan onderwijs of innovatie? Hoeveel trekken we uit voor natuur? Hoe kunnen we de woningmarkt beter laten functioneren? Hoe gaan we om met de stijging van de kosten van de zorg?

In de aanloop naar de verkiezingen van 12 september 2012 hebben tien politieke partijen - VVD, PvdA, PVV, CDA, SP, D66, GroenLinks, ChristenUnie, SGP, DPK - gevraagd om een analyse van hun verkiezingsprogramma's. Het CPB heeft de economische effecten geanalyseerd, het PBL de effecten op milieu.

Dit is een uitgave van:

Centraal Planbureau (CPB)
Postbus 80510 | 2508 GM Den Haag
(070) 338 33 80 | www.cpb.nl | info@cpb.nl

Planbureau voor de Leefomgeving (PBL)
Postbus 30314 | 2500 GH Den Haag
(070) 328 87 00 | www.pbl.nl | info@pbl.nl

Gedrukt door:
De Swart BV
Postbus 53184 | 2505 AD Den Haag
(070) 308 21 21 | www.kds.nl | info@kds.nl

Foto omslag: GPD | Stephanie Versteeg

Augustus 2012 | ISBN 978-90-5833-559-3

